

notitie

Forum Standaardisatie

www.forumstandaardisatie.nl

info@forumstandaardisaties.nl

Bureau Forum

Standaardisatie

gehuisvest bij Logius

Postadres

Postbus 96810

2509 JE Den Haag

Bezoekadres

Wilhelmina van Pruisenweg 52

2595 AN Den Haag

Bij bezoek aan Logius is

legitimatie verplicht

FORUM STANDAARDISATIE 13 juni 2018

Agendapunt 4. Open standaarden, adoptie Stuknummer 4. Oplegnotitie adoptie

Van:	Stuurgroep open standaarden
Aan:	Forum Standaardisatie

Ter besluitvorming

U wordt gevraagd om **in te stemmen** met:

- A. Plan van aanpak document- en contentstandaarden 2018-2019

Ter bespreking

U wordt gevraagd **te bespreken**:

- B. Nieuwe streefbeeldafspraken informatieveiligheidsstandaarden (OBDO)
- C. (Nul)meting streefbeeld informatieveiligheidsstandaarden 2018/2019
- D. Verzoek tot reactie Forum op eindversie BIO
- E. Sponsorschap dossiers Forum Standaardisatie

Ter kennisname

U wordt gevraagd **kennis te nemen** van:

- F. Signalen van leveranciers over afwijkingen van 'pas toe of leg uit'
- G. Voortgang onderzoek eDelivery (samenhang met dossier Digikoppeling)
- H. Terugblik workshop PDF en toegankelijkheid (22 mei, Den Haag)
- I. Terugblik PDF-days (14-16 mei, Berlijn)
- J. Terugblik workshop "modern e-mail security standards for EU governments" (8 juni, München)
- K. Nieuwe versie van Internet.nl
- L. Overig nieuws

Ter besluitvorming

Ad A. Plan van Aanpak Document- en content-standaarden 2018-2019 [bijlage A]

Het Forum Standaardisatie wordt gevraagd om in te stemmen met:

Het plan van aanpak voor de stimulering van de adoptie van document- en content-standaarden zoals beschreven in bijlage A.

Achtergrond

De overheid produceert, verstuurt, ontvangt, publiceert en bewaart grote hoeveelheden informatie in de vorm van documenten en (web)content. Deze moet in veel gevallen open, toegankelijk, herbruikbaar en duurzaam zijn. De overheid mag niet van een burger of bedrijf eisen dat deze documenten in een leveranciersafhankelijk formaat aanlevert.

Verschillende wet- en regelgevingen benoemen eisen waaraan documenten die de overheid publiceert of archiveert moeten voldoen. Zo verlangt de Wet hergebruik van overheidsinformatie dat overheden informatie verstrekken in een elektronisch en machinaal leesbaar formaat dat voldoet aan open standaarden. De 'instructie rijksdienst voor de aanschaf van ICT producten en diensten' verplicht het uitvragen van open standaarden op de pas-toe-of-leg-uit-lijst van het Forum Standaardisatie bij aanbestedingen. De Archiefwet regelt de verplichting tot het duurzaam opslaan van documenten. En het Tijdelijk Besluit Digitale Toegankelijkheid Overheid vereist dat alle documenten op overheidswebsites aan Europese toegankelijkheidseisen voldoen.

Het Forum Standaardisatie beoogt met open documentstandaarden de overheid te helpen om aan de eisen van openheid, toegankelijkheid en duurzaamheid te voldoen. Het Forum heeft daarvoor het gebruik van negen open document- en content-formaten voorgeschreven door plaatsing op de pas-toe-of-leg-uit-lijst.

Plan van aanpak

Sinds een aantal jaren streeft het Forum naar versterking van de samenhang tussen standaarden op de pas-toe-of-leg-uit-lijst, in het bijzonder voor wat betreft adoptieactiviteiten. Daarom is voor de document- en content-standaarden een gemeenschappelijk plan van aanpak opgesteld voor 2018 - 2019. Doel van het plan is om de adoptie van de documentstandaarden door overheidsorganisaties te stimuleren (cf. strategisch doel 'o' en actie 31 in het werkplan van het Forum).

In de bijlage treft u het plan van aanpak voor de document- en content-standaarden op de pas-toe-of-leg-uit-lijst aan. Dit plan van aanpak bouwt voort op het voorgaande plan dat in 2016 door het Forum is vastgesteld.

Hoofdpijnen

Er is momenteel de nodige dynamiek rondom documentstandaarden die veroorzaakt wordt door de Europese Richtlijn: (EU) 2016/2102 van 26 oktober 2016. Deze betreft de toegankelijkheid van de websites en mobiele applicaties van overheidsinstanties en de daar uit voortvloeiende AMvB Tijdelijk Besluit Digitale Toegankelijkheid Overheid. Daarmee wordt vanaf 23 september 2018 het toepassen van de standaard voor toegankelijkheid (EN 301 549 - Digitoegankelijk) een wettelijke verplichting voor overheidsorganisaties. De verplichting verhoogt het bewustzijn en de aandacht van overheidsorganisaties ten aanzien van digitale toegankelijkheid en toegankelijke, open PDF formaten. We zetten daarom in op een gecombineerde aanpak waarbij digitale

toegankelijkheid de adoptie van Digitoegankelijk, open PDF-formaten en ODF aanjaagt.

De aanpak om de adoptie van document- en content-standaarden te stimuleren richt zich op vier activiteiten:

1. **Bewustzijn verhogen:** overheidsorganisaties doordringen van de noodzaak om informatie te produceren en publiceren die voldoet aan het open standaarden- c.q. toegankelijkheidsbeleid. Dit doen we door het organiseren van workshops en deelnemen aan bestaande evenementen, waarin we nut, noodzaak en mogelijkheden toelichten. Een voorbeeld is de workshop voor de overheid in november 2017 over toegankelijke PDF.
2. **Hulpmiddelen aanreiken:** we zoeken hulpmiddelen of laten tools bouwen die overheidsorganisaties helpen om informatie te produceren en publiceren die voldoet aan het open standaardenbeleid. Voorbeelden zijn de PDF crawler, Word naar PDF/A-1a converter en ODF autotest platform die in opdracht van het Forum Standaardisatie zijn gerealiseerd.
3. **Community bouwen:** we brengen overheidsorganisaties bij elkaar die gelijksoortige vragen en implementatieproblemen hebben en elkaar kunnen helpen. Zo zaten op 22 mei j.l. de Nederlandse Zorgautoriteit, de Autoriteit Consument en Markt, het Planbureau voor de Leefomgeving, de Tweede Kamer en Logius Centrum voor Standaarden bij elkaar om kennis en ervaring uit te wisselen over toegankelijke PDF.
4. **Communicatie:** we zetten verschillende communicatievormen in. Nieuws- en twitterberichten over actuele ontwikkelingen, uitbreiding van de informatie op de website en gerichte beantwoording van individuele vragen. De informatie op de lijst over PDF wordt bijvoorbeeld uitgebreid om meer uitleg te geven over de toepassing van de verschillende PDF-formaten.

We onderhouden nauw contact met het kenniscentrum Digitoegankelijk (<https://www.digitoegankelijk.nl/>) van Logius en andere belanghebbenden.

Het plan van aanpak bevat tevens een toelichting van status, adoptieondersteuning en monitoring van gebruik van de afzonderlijke standaarden.

Ter bespreking

Ad B. Nieuw streefbeeldafspraken informatieveiligheidsstandaarden (OBDO) [bijlage B]

Op 18 april 2018 heeft het Overheidsbrede Beleidsoverleg Digitale Overheid (OBDO), op advies van Forum Standaardisatie ingestemd met een nieuwe streefbeeldafpraak. De afspraak houdt in dat overheden de standaarden tegen afluisteren e-mail (STARTTLS en DANE) moeten implementeren en striktere instellingen moeten hanteren ter voorkoming van e-mail phishing voor de standaarden DMARC en SPF. Het streefbeeld is dat de standaarden voor eind 2019 zijn geïmplementeerd.

Deze afspraak volgt op de eerdere succesvolle overheidsbrede streefbeeldafpraak die eind 2017 afliep. Deze afspraak ging over domeinnaambeveiliging via DNSSEC, het beveiligen van websiteverbindingen voor transactiewebsite via TLS en het voorkomen van e-mailphishing via DMARC+DKIM+SPF. In tweeënehalf jaar tijd is voor deze standaarden de gemiddelde adoptiegraad onder overheden toegenomen van 35% naar meer dan 80%. Via de koepels zullen de achterblijvers worden aangesproken en zo nodig geholpen worden om alsnog te voldoen aan de streefbeeldafspraken. Op dit moment zijn er de volgende afspraken:

- Vóór eind 2017: DNSSEC, TLS en DMARC+DKIM+SPF
- Vóór eind 2018: HTTPS+HSTS conform NCSC-richtlijnen
- Vóór eind 2019: STARTTLS+DANE en strikte instellingen voor DMARC (p=reject of quarantine) en SPF (~all of -all)

Nieuwsbericht "Nieuwe adoptieafspraken voor informatieveiligheidsstandaarden",
<https://www.forumstandaardisatie.nl/nieuws/nieuwe-adoptieafspraken-voor-informatieveiligheidsstandaarden>

In de bijlage vindt u meer informatie over de verschillende streefbeeldafspraken en de metingen die hierop worden uitgevoerd.

Ad C. (Nul)Meting streefbeeld informatieveiligheidsstandaarden 2018/2019

Op basis van de nieuwe resultaatafspraken voeren we een nulmeting uit aan de hand waarvan we bepalen wat de adoptiestatus is binnen de verschillende sectoren met betrekking tot de hierboven genoemde standaarden. Deze nulmeting is nog niet afgerond tijdens het versturen van de stukken. Dit in verband met de doorontwikkeling van Internet.nl en het aanpassen van "view" op basis waarvan we resultaten terugkrijgen uit de test. Indien mogelijk willen we tijdens de vergadering wel globaal inzicht geven in de stand van zaken met betrekking tot adoptie van bovenstaande standaarden.

Daarnaast zijn we bezig met een update van het overzicht welke domeinnamen we meten, dit voor de eerste meting medio juli. Welke domeinnamen (aanvullend) te meten en de resultaten die vervolgens uit de meting naar voren komen wordt afgestemd met de verschillende sectoren (Rijk, gemeenten, uitvoering, waterschappen en provincies). Daarnaast gaan we voor de meting van juli kijken of de visualisaties een update nodig hebben zodat ze een zo volledig mogelijk beeld geven. Hoe kunnen we deze bijvoorbeeld vormgeven dat ook de oudere metingen naar voren komen? Of hoe moeten we omgaan met de gemiddelde adoptiescores?

Ad D. Verzoek tot reactie Forum op eindversie BIO

In 2016 heeft de regieraad Interconnectiviteit van het Nationaal Beraad als stuurgroep van de Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO) ingestemd met het proces van het opzetten van een generieke baseline. Daarbij is:

- Ingestemd met acties om te komen tot een breed gedragen BIO (acties die lopende baseline trajecten niet verstoren);
- Ingestemd met een eerste voorstel voor een BIO in 2017, gericht op een mogelijke implementatie 2018/2019 ter vervanging van de overheidsspecifieke baselines;
- Ingestemd om de BIO te ontwikkelen in nauwe samenwerking met de verantwoordelijken voor de overheidslaag specifieke baselines, namelijk CIO rijk (BIR2017), de VNG (BIG), IPO (IWI; overgang naar ISO 27001) en de Unie van Waterschappen (BIWA).

Deze gang van zaken is in 2016 geaccordeerd door het Nationaal Beraad en in 2016 en 2017 aan de Kamer gecommuniceerd, met de toezegging aan de Kamer tot een BIO te komen. DGOO/DIO is formeel opdrachtgever van de BIO.

De ontwikkeling van de BIO is door de interbestuurlijke Werkgroep Normatiek onder voorzitterschap van Henk Wesseling voorbereid en mei 2018 afgerond na consultatie bij professionele gemeenschappen in de verschillende overheidslagen. In deze werkgroep zijn alle bestuurslagen vertegenwoordigd. De planning is om de eindversie van de BIO in oktober 2018 ter instemming voor te leggen aan OBDO.

Henk Wesseling heeft namens de Werkgroep Normatiek aan het Forum Standaardisatie de vraag gesteld om te reageren op deze eindversie voordat deze aan het OBDO wordt voorgelegd. Omdat de eindversie BIO kort voor de verzending van de Forum-stukken beschikbaar is gekomen, is het niet mogelijk gebleken deze te agenderen voor deze vergadering. Het voorstel is daarom om de eindversie BIO in de komende weken schriftelijk aan het Forum Standaardisatie voor te leggen. Bureau Forum Standaardisatie zal binnenkort een concept-Forum-reactie opstellen. Deze concept-reactie zal met de eindversie BIO naar alle Forum-leden worden gestuurd met het verzoek tot reactie.

Ad E. Sponsorschap dossiers Forum Standaardisatie

Om de adoptie en het gebruik van de standaarden op de pas-toe-of-leg-uit-lijst te versterken werkt het bureau graag samen met de Forum-leden. Zo zijn bijvoorbeeld Wim van Nunspeet, Nico Romijn en Anneke Spijker actief binnen de Stuurgroep Open standaarden voor de dossiers Lijsten en Adoptie en is Gerard Hartsink actief voor internationale en financiële zaken

Dossiers waarvoor we sponsoren zoeken zijn **open documentenstandaarden, API's en Inkoop**. Ter vergadering kunt u desgewenst aangeven of u interesse en affiniteit heeft met (een van) deze onderwerpen.

Ter kennisname

Ad F. Signalen van leveranciers over afwijkingen van 'pas toe of leg uit' [bijlage F]

Forum Standaardisatie heeft op 30 mei jl. een e-mail van een leverancier ontvangen met het onderwerp *"Standarisatie, echter geen controle of mandaat"*. De leverancier stelt een recente ervaring te hebben met een overheidsorganisatie die bewust een 'pas toe of leg uit'-standaard in een aanbestedingstraject geheel negeerde. Hij stelt meerdere van dit soort ervaringen te hebben meegemaakt en pleit voor aanscherping van het beleid rondom de toepassing van open standaarden.

Daarnaast verscheen er onlangs een blog van een andere leverancier die ook regelmatig tegen deze problematiek zegt aan te lopen (*"Een veilig internet mag niets kosten"*, <https://www.bit.nl/news/1328/293/Een-veilig-internet-mag-niets-kosten>). Hierna volgt een citaat uit die blog: *"Ik erger mij groen en geel aan bovenstaande praktijken. Bedrijven die wél investeren in een veiliger en moderner internet maken daar kosten voor en die kosten komen terug in de prijs die voor het product/de dienst gevraagd wordt. Overheden kiezen voor de allergeedkoopste aanbieder, ook als die aanbieder onbillijke redenen opwerpt om zich niet aan veilige en moderne standaarden te houden. Wordt het niet eens tijd dat het Forum Standaardisatie voldoende middelen en tanden krijgt om zich écht hard te maken voor een beter internet?"*

Tijdens de volgende Forum-vergadering (10 oktober) zal dit onderwerp ter bespreking worden geagendeerd en uitgebreider aan bod komen.

Ad G. Voortgang onderzoek eDelivery (samenhang met dossier Digikoppeling)

Afgelopen december heeft Bureau Forum Standaardisatie VKA gevraagd een onderzoek te doen naar het huidige en toekomstige gebruikerspotentieel van eDelivery in Nederland.

Wat is het?

eDelivery is een EU-bouwblok bedoeld om veilige, grensoverschrijdende digitale dienstverlening tussen EU-lidstaten mogelijk te maken. Zonder dat een burger of bedrijf daarvoor fysiek informatie moet ophalen of brengen. Het koppelvlak is enigszins vergelijkbaar met de functie die Digikoppeling binnen Nederland heeft voor sectoroverstijgende informatie-uitwisseling en informatie-uitwisseling met de basisregistraties. Ze zijn echter niet direct compatible.

Waar gaat het onderzoek over?

Vanuit verschillende Nederlandse sectororen dient men aan de sluiten op eDelivery, maar deze sectoren gebruiken veelal al eigen sectorale standaarden, die niet zonder meer compatible zijn. Bovendien wordt met behulp van die sectorale standaarden vaak al grensoverschrijdend informatie uitgewisseld. Dit roept de vraag op hoe hier het best mee kan worden omgegaan.

VKA inventariseert de verwachte impact en haalbaarheid van de volgende scenario's voor de adoptie van eDelivery in Nederland:

- Aansluiten op eDelivery wordt alleen mogelijk vanaf Digikoppeling
- Aansluiten op eDelivery kan ook vanuit verschillende sectorale standaarden
- eDelivery en Digikoppeling worden compatible gemaakt, waardoor het vertalen van Digikoppeling naar eDelivery niet langer nodig is (concreet: Digikoppeling gaat EbMS 3/AS4 gebruiken zoals eDelivery dat ook doet).

Tot slot bekijkt VKA of eventuele aanmelding van eDelivery voor de pas-toe-of-leg-uitlijst zinvol is, gezien bovenliggende vraagstuk.

24 mei zijn de voorlopige resultaten van het onderzoek met de werkgroep eDelivery gedeeld en is besproken welke adviezen de werkgroep zal meegeven aan de stuurgroep.

De onderzoeksrapportage wordt momenteel definitief gemaakt en zal de komende vergadering met het Forum gedeeld worden (indien tijdig afgerond in juni, anders oktober).

Ad H. Terugblik workshop PDF en toegankelijkheid (22 mei, Den Haag)

Op 22 mei organiseerde BFS een workshop PDF en toegankelijkheid voor een aantal overheidsorganisaties die eerder om adoptieondersteuning vroegen. Deelnemers waren de Nederlandse Zorgautoriteit, Autoriteit Consument en Markt, Planbureau voor de Leefomgeving en Tweede Kamer der Staten-Generaal. De workshop had een interactief en praktisch karakter. Naast kennisuitwisseling is ook verkend waar verdere behoeften liggen en hoe daar vanuit het Forum Standaardisatie een bijdrage aan kan worden geleverd. Het kennisniveau van de deelnemers bleek ongelijk en op veel vragen (praktisch, organisatorisch en over uitleg van de AMvB Tijdelijk Besluit Digitale Toegankelijkheid) zijn nog geen antwoorden. De bereidheid om deel te nemen aan een community om kennis te delen is breed. BFS gaat de opzet van de community initiëren, maar geeft aan dat het Forum geen expertisecentrum is.

Ad I. Terugblik PDF-days (14-16 mei, Berlijn)

Van 14-16 mei jl. vonden in Berlijn de jaarlijkse PDF Days Europe plaats. Een conferentie met veel deelnemers uit overheid en bedrijfsleven. Han Zuidweg en Marijke Abrahamse van BFS bezochten de dagen om kennis te nemen van nieuwe ontwikkelingen en ervaringen. Er staan momenteel drie open PDF-formaten op de pas-toe-of-leg-uitlijst en een vierde is recent aangemeld. Hoewel er de nodige kritiek is op PDF-formaten, met name vanuit de hoek van open overheid en werken vanuit data in plaats van documenten, worden PDF's nog steeds op zeer grote schaal gebruikt om informatie op websites te delen. De conferentie bood drie parallel-tracks voor ontwikkelaars, marketing (productkennis) en gebruikers. De gebruikerssessies waren over het algemeen het meest relevant vanuit Forum-perspectief. De derde dag stonden PDF-vraagstukken in het kader van de Europese toegankelijkheidsrichtlijn centraal. Leerzame presentaties over o.a. een Ministeriebrede digitale toegankelijkheidsmonitor en best practices van o.a. Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit en het Staatsministerium für Soziales und Verbraucherschutz (Sachsen). De eerste heeft een aanpak waarbij met ondersteuning van een derde partij, documenten worden omgezet naar PDF/UA. Gemiddeld dertig documenten per week. Veel verschillende soorten documenten van verschillende oorsprong. Een arbeidsintensieve aanpak, die wel leidt tot een maximale score in de toegankelijkheidsmonitor. Het Staatsministerium uit Sachsen investeerde meer in het meekrijgen van de organisatie met zichtbaarheid, scholing en uitgangspunten als 'niet repareren' en niet 'zelf publiceren'.

Kennis, leerpunten en contacten zullen we inzetten in Nederland, ten behoeve van monitoring, de Nederlandse toegankelijkheidscommunity en in workshops.

Ad J. Terugblik workshop "modern e-mail security standards for EU governments" (8 juni, München)

Op vrijdag 8 juni organiseert Forum Standaardisatie in samenwerking met NCSC en de Duitse overheidsorganisatie BSI in München de workshop "modern e-mail security standards for EU governments". Tot de doelgroep behoren de verschillende EU-lidstaten en het doel is om door kennisuitwisseling de implementatie van moderne e-mailbeveiligingsstandaarden in Europa verder te versnellen.

Ad K. Nieuwe versie van Internet.nl

Begin juni lanceert Platform Internetstandaarden een nieuwe versie van Internet.nl. In de nieuwe versie zullen, zoals eerder aangekondigd, de instellingen van DMARC en SPF meetellen in de score. Ook zal het testresultaat voor STARTTLS en DANE (in lijn met de opname op de pas-toe-of-leg-uit-lijst en de factsheet "Beveilig verbindingen van mailservers" van NCSC) meetellen in de score. Bovendien zal getest worden op een aantal 'security headers' (zoals CSP), en zal de broncode onder een open source licentie worden gepubliceerd. Daarnaast wordt ook gewerkt aan een aantal webdesign- en content-verbeteringen.

Ad L. Overig nieuws

- “Open Document Format in government: an update”,
<https://gdstechnology.blog.gov.uk/2018/04/27/open-document-format-in-government-an-update/>
- “IPv6 bij gemeenten”, <https://www.da2020.nl/IPv6>
- “IPv6 in the public sector – Country Profiles A report for the European Commission”, <http://ipv6gov.eu/documents/> (Over Nederlandse overheid vanaf p.104 e.v.)
- “Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid”,
<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2018-141.html>
- “Openbare consultatie Digikoppeling: Wijzigingen KVS WUS”,
<https://www.logius.nl/over-logius/actueel/item/titel/openbare-consultatie-digikoppeling-wijzigingen-kvs-wus/>
- “SETU publiceert OpenAPI specificaties voor ondersteuning RESTfull implementaties” en “SETU Invoice standaard volgt de Nederlandse 'gebruiksaanwijzing' van de Europese Norm”,
<https://mailchi.mp/09f2d6c39e6c/setu-nieuwsbrief-mei>
- “Werken aan beveiliging geo-standaarden en WFS 3.0 implementaties”,
<https://www.geonovum.nl/over-geonovum/actueel/werken-aan-beveiliging-geo-standaarden-en-wfs-30-implementaties>